השפעת רעיית בקר בחורש ים תיכוני בשמורת הר מירון על הצמחייה העשבונית בקרחות חורש – נספח 4

טליה אורון ורננה לביא

נספח 4. תקצירים של ממצאי המחקרים בקבוצות האורגניזמים הנוספות, שבוצעו על ידי רשות הטבע והגנים במקביל למחקר העשבוניים, בהשתתפות חוקרים שונים, באותן שנים ובאותם שטחים בשמורת הר מירון, וכן בשמורות הר סאסא ויער ברעם.

פטריות – ד"ר אמיר פרלברג, יאיר אור, ברוריה גל

לאחר שנתיים בלבד של ניטור בשמורת הר מירון, רוב המדדים שנבדקו היו גבוהים יותר בחלקות שנמצאות ללא רעיית בקר (עושר מינים, שפע פרטים, מדד שאנון). כ 50% ממיני הפטריות שנמצאו, היו בלעדיים לחלקות ללא רעייה לעומת 14% מהמינים שנמצאו בלעדיים לחלקות עם רעייה. גם ביער ברעם הראו תוצאות שלוש שנות הניטור על הבדלים מובהקים ברוב המדדים: עושר המינים ושני מדדי מגוון המינים – שאנון וסימפסון, היו גבוהים יותר בחלקות ללא רעייה. הרכב חברת הפטריות בחלקות הניטור היה דומה יותר ביער ברעם (27% מהמינים נמצאו רק בחלקות ללא רעייה, ו- 16% מהמינים – רק בחלקות עם רעייה). כמו כן, יש להדגיש את ההבדל בהרכב החברות בין שני אתרי הניטור: מתוך 143 מיני הפטריות שתועדו במהלך המחקר, 51 מינים תועדו רק ביער ברעם (36%), בעוד ש-54 מינים תועדו רק בהר מירון (38%). 38 מינים בלבד (27%) תועדו בשני האתרים.

פרפרים – ד"ר גדי איש-עם וטליה אורון

המחקר התבצע בעונת 2015 בשלוחת נריה ברעייה ושלוחת עפאים כביקורת. בעונת 2016 נחל חירם ברעייה ונחל צוער כביקורת. בעונת 2015 נצפו 538 פרפרים מ 25 מינים, ובעונת 2016 נצפו 3944 פרפרים מ 38 מינים.
שפע הפרטים הממוצע ברעייה היה בשתי העונות כמחצית מהשפע בשטחים ללא רעייה וההבדל היה מובהק. גם עושר המינים הממוצע היה בשתי העונות נמוך ברעייה לעומת הביקורת, ההבדל נמצא מובהק רק בעונת 2015. מדד דמיון המינים בין שני אתרי המחקר היה גבוה בשתי העונות. הרעייה צמצמה באופן מובהק את אוכלוסיות מיני הפרפרים המטילים בחורש בעקבות פגיעה רבה בצמחי הפונדקאים מקבוצת הדגניים, קבוצת

המטפסים ואף צמצום הנוף הנמוך של העצים המשמש להטלה. אוכלוסיות הפרפרים המטילים על צמחי בתה בקרחות החורש נפגעו באופן מובהק בשטח עם רעיית חורף-אביב. נפגעו אוכלוסיות המינים המטילים על מצליבים (מובהק), דגניים ושפתניים (לא מובהק), ונמצאו אוכלוסיות דומות לביקורת באלו המטילים על פרפרניים ומינים גנרליסטים. מרבית הפרפרים הנדירים בסקר (עושר ושפע) נצפו בשטח הביקורת ללא הרעייה. בשתי עונות המחקר מצאנו שרעיית בקר בלחץ-יתר (over grazing) פוגעת במידה ניכרת באוכלוסיות הפרפרים מבחינת השפע, העושר והמגוון. השהיית הרעייה בעונת חורף-אביב ממתנת את ההשפעה השלילית על אוכלוסיות הפרפרים. רעייה בלחץ-יתר פגעה אפילו במיני פרפרים המטילים על צמחים "אוהבי רעייה" כגון צמחי רעל (ספלול) ומצליבים.

זוחלים

בוצעו שני סקרים בשתי שיטות שונות המסוכמים בשני תקצירים נפרדים:

2015 – ד"ר בועז שחם

הסקר התבצע בשלוחת נריה (רעיה) ובשלוחת עפאים (ביקורת). נרשמו בסך הכול 90 תצפיות בשמונה מיני זוחלים (לטאות, נחשים וצבים). כמות התצפיות קטנה ומקשה על הסקת מסקנות גורפות, אך נראית מגמה של כמות תצפיות נמוכה יותר ברכס נריה שבמרעה אינטנסיבי, סביר להניח שזה משפיע על חברת הזוחלים, אך יש לאסוף מידע נוסף על כך.

2016 – רועי טלבי

נערך סקר לאפיון חברת הזוחלים (ללא נחשים) בשמונה אתרים שהתחלקו לארבעה אזורים הנתונים ברעיית בקר חזקה (נחל חירם עליון ורכס רבט'ייה, נחל מורן עליון ורכס נריה) וארבעה אזורים ברעיית עזים מזדמנת-מתונה (נחל מירון עליון, רכס עפאים, נחל זבד ורכס זבד). נערך ביקור אחד בעונת האביב (מאי) וביקור שני בעונת הסתיו (ספטמבר) בכל אחד משמונת האתרים (סה"כ 16 ביקורים).

תועדו 272 פרטי זוחלים מ 10 מיני לטאות וצב יבשה. 144 פרטים מ 11 מינים אותרו בשלוחות ללא רעיית בקר ו 128 פרטים מ 8 מינים בשלוחות רעיית הבקר החזקה. ממוצעי עושר מינים ושפע פרטים עבור חמשת המינים השכיחים (סה"כ 252 פרטים) לא מציגים הבדלים מובהקים בין הממשקים השונים, אך בבחינת התפלגויות שפעי המינים השכיחים נמצא מתאם מובהק בין סוג הממשק להרכב החברה. ההבדלים בלטו בעיקר בין שני המינים הדומיננטיים בסקר, עינחש באתרים ללא רעיית בקר ולטאה זריזה באתרי רעיית בקר. שישה מבין שבעת הפרטים של **לטאה ירוקה** שתועדו בסקר זה, אותרו באתרים ללא

רעיית בקר. היות והמין נדיר ובסכנת הכחדה, רבה המשמעות לשמירת טבע. לסיכום, סוג הממשק השפיע על הרכב חברת הזוחלים אך בהינתן המידע המצומצם שנאסף מוקדם לדרג את השפעת הממשק מהיבט של שימור. תוספת חזרות ישפרו באופן משמעותי את המסקנות אודות השפעות הממשק על חברת הזוחלים.

עופות – אלי חביב

ניטור העופות התבצע במהלך שתי עונות דיגום – חורף ואביב 2016 (בדגש אוכלוסיות חורפות ומקננות). נבחנו 12 נקודות בשתי שלוחות דיגום: נריה – שטח שבו מתקיימת רעיית בקר חזקה, בעיקר בין החודשים נובמבר-אפריל, וזבד- שטח שבו מתקיימת רעיית עזים מתונה כנראה כל השנה. נבחנו שתי קבוצות מרכזיות: בדיגום האביב – מינים מקננים, ובדיגום החורף- מינים חורפים ויציבים. במחקר זה לא נרשם הבדל משמעותי בין שני האתרים בהרכב האוכלוסיות, בהתבסס על מינים שנצפו יותר מפעם אחת (ללא הנדירים – חוגת עצים וקיכלי גדול, שנצפו באתר ללא רעיה), אך באתר הרעיה, בשתי עונות הדיגום, נמצאה ירידה מובהקת בשפע הפרטים של סבכי שחור-ראש, מין נפוץ המקנן בסבכים נמוכים.

יונקים – אלון רייכמן וטליה אורון

בתקופה של יותר משנתיים, קיץ 2014 עד ביצוע הסקר בסתיו 2016, לא התקיימה רעיית בקר באזור הר סאסא. הסקר הנוכחי נועד לבחון את עושר ורמת הפעילות של יונקים באזור הר סאסא (אזור ללא רעייה) ביחס לאזורים אחרים בגוש הר מירון בהם יש לחץ רעייה גבוה. הסיכום הנוכחי מתמקד בהשוואת עושר ורמת הפעילות של יונקים בשטחים עם רעייה ובלעדיה. תיעוד רמת הפעילות ועושר המינים של היונקים הבינוניים והגדולים נעשה על ידי שימוש במצלמות לכידה שהונחו בששה אתרים בגוש הר המירון, שלש מצלמות בכל אתר, למשך 10 יממות. נתוני נוכחות היחמורים, אוכלוסייה שהושבה לאחרונה בשטח המחקר, הוחרגו מהניתוח ויוצגו בדו"ח נפרד.
בסקר תועדו 10 מיני יונקים. בשטחים ללא רעייה תועדו 9 מינים, ובשטחים עם הרעייה תועדו 7 מינים. עושר המינים הממוצע לאתר צילום בחלקות ללא רעייה היה גבוה באופן מובהק מעושר המינים לאתר צילום בחלקות עם רעייה. שועל מצוי, גירית מצויה ודלק לא תועדו בחלקות עם הרעייה. פעילות הדרבנים הייתה נמוכה יותר בשטחים עם רעייה באופן מובהק. עושר המינים הנמוך ביותר תועד בשלוחת רבטיה בה הייתה רעיית בקר בתקופת הסקר. חשוב להרחיב את הסקר לאזורים נוספים בגוש הר מירון.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: כתב-עת "כלנית" מספר